LA CULTURA DE LA BICICLETA

Una ressenya de CRISTINA JUNYENT

Jordi Romeu. *Les bicicletes i els dies.* Eumo, Vic, 2024.

El IV Premi d'Assaig Ricard Torrents Bertrana es va atorgar a un treball el subtítol del qual explica: «*Història, cultura i representació d'un artefacte revolucionari*». Comença amb una citació de Miguel Delibes, usuari i patriarca de bicicletaires: «*Una bicicleta puede llevarnos a muchas partes. No sólo a una excursión con merienda, sino también hacia el amor, hacia la valoración del esfuerzo; hacia ese triunfo constante, no en llegar el primero a la meta ni en derrotar a los demás, sino en sentirnos abrazados por nuestra propia estimación.*» Una declaració del que trobarem en el llibre.

La irrupció de la bicicleta la segona meitat del segle XIX es va integrar en llibres i articles tant de manera positiva com crítica. Un dels primers textos literaris on va aparèixer va ser *Un ianqui a la cort del rei Artur*, on Mark Twain la introdueix al relat com a element de modernitat, idoni per a capgirar positivament la manera de viure de la gent en la societat feudal que critica. Altres li atribuïen el risc d'acabar amb l'*statu quo* social. I és que la seva aparició va sumar una innovació personal a la revolució social que havien comportat la industrialització i l'inici de la globalització del mercat. Així, les ciutats es van poblar de bicicletes, que es van infiltrar en la manera de viure i de pensar.

La bicicleta es va transformar en un article democràtic de primera necessitat. En escurçar-se la jornada laboral, el binomi bicicleta-obrer es va acabar consolidant, cosa que va provocar un canvi social: la uniformització de classes. En garantir la plena autonomia de moviments, a més de generar escàndols per l'ús de pantalons per part de les dones, va ser un instrument d'emancipació que va provocar una nova crisi en el model de masculinitat i va dur més demandes d'igualtat en drets civils i polítics.

Amb la bicicleta va néixer el cicloturisme —«a mig camí entre l'esport i la descoberta»—, que permetia als ciutadans tenir contacte amb la natura. Els nous clubs organitzaven excursions col·lectives. A més de vehicle de transport o lleure, va encetar un nou esport: el ciclisme. Grans masses de ciclistes aficionats s'aboquen a les muntanyes els caps de setmana, professionals de l'esprint competeixen en pista tancada, i els avesats a la llarga distància volten un país sota l'expectació de milers de seguidors. La bicicleta també va atraure l'atenció dels militars: durant la Segona Guerra Mundial, als Països Baixos van ser requisades pels invasors alemanys. I van arribar a les colònies.

Romeu enfila curioses peripècies de persones que van pedalejar. Segons Albert Einstein, moltes idees se li van ocórrer mentre anava en bicicleta. Bertrand Russell va tenir revelacions personals. Lev Tolstoi la va incorporar a la seva vida amb setanta-set anys. Conan-Doyle passejava en tàndem amb la seva dona. També explica anècdotes de Lenin, Zola, Plath, Beauvoir, Pierre i Marie Curie, Cortázar, Camilleri, Ferrater —entre molts altres—. I imatges literàries i cinematogràfiques: Don Camillo, el lladre, les de l'estiu del 36...

Tanmateix, la proposta de Romeu és més que un recull d'anècdotes de personatges que van transformar l'energia muscular en energia cinètica. Ens evoca la pròpia infantesa, quan tenir bicicleta permetia incorporar-se a «la colla» i créixer; quan permetia anar a festejar l'estimada. I ens empeny a revisar tot un seguit de llibres i pel·lícules en què participa amb un paper rellevant.

La bicicleta entra cada dia en el nostre llenguatge, quan «anem a pinyó fix», «pedalem en va», «caiem de la bicicleta», «mantenim la ruta» o «frenem en sec». I després de dècades d'omnipresència de l'automòbil a l'espai urbà —desplaçant vianants i ciclistes—, «aquest bé privat es projecta cada cop més en l'espai públic». Certament, les bicicletes tornen amb força als carrers de les ciutats, en àrees pròpies on la classe es distingeix pel grau que tenen d'atrotinades. En molts casos, per necessitat, pensem en els *riders*; en d'altres, per voluntat i com a acció política.